

L'ESSENCIAL ÉS INVISIBLE ALS ULLS

Ponència de Ingrid Guardiola
Investigadora cultural

Jornades UPEC

Ells són pocs, nosaltres som
moltes

4, 5 i 6 de novembre

Debat:

L'ESSENCIAL ÉS INVISIBLE ALS ULLS

Participants:

Brigitte Vasallo, Ingrid Guardiola

Autora:

Ingrid Guardiola. Investigadora cultural

Data:

Dijous 5 de novembre

Trobareu totes les ponències de XV Jornades de la UPEC a upec.cat

EL PROTOCOL O LA MODULACIÓ UNIVERSAL

Adaptar-se a les circumstàncies

Una cosa que ens ha fet evident la pandèmia és que ens adaptem tota l'estona a les circumstàncies, més que no pas a la veritat o a la nostra voluntat; i que no som nosaltres qui fomentem l'ocasió i les circumstàncies, sinó que aquestes, sovint, ens venen imposades. Ens adaptem a les circumstàncies perquè la veritat es fa difícil de copsar, la voluntat impossible de portar a la pràctica i anem a remolc del canvi de timó que va prenent l'executiu polític en aquest estat d'alarma, en la normalització de l'estat d'excepció.

La política és un espai de creació de circumstàncies i les decisions polítiques que s'han pres i es van prenent durant la pandèmia així ho demostren. Les plataformes d'automatització de la socialització (altrament conegudes com a “xarxes socials”), com Amazon, Netflix, Facebook, Instagram, Uber, Tinder, Twitter, Airbnb, són espais de creació de circumstàncies. Però de quines? Amb la pandèmia les “circumstàncies” han agafat un altre biaix. A què anomenem circumstàncies? A diferents països llatinoamericans s'ha parlat de sindèmia, d'una triple crisi: social, sanitària i econòmica. Hi ha unes circumstàncies econòmiques globals que fan estralls, però que no es deixen veure. Hi ha una circumstància sanitària que es mostra en el recompte de morts i de llits d'hospitals, però que no deixa traces visibles a l'esfera pública. Hi ha una circumstància mediàtica que va a remolc de les decisions contradictòries dels polítics i de la por, i és igual d'epidemiològica que la sanitària. I hi ha unes circumstàncies personals basades en el confinament que ens impedeixen veure amb els nostres ulls les circumstàncies, el nostre propi context. Aquest aïllament preventiu és, precisament, el nostre context. És com si hi hagués hagut una apagada general, com si el món s'hagués fet invisible als ulls i el que l'ha substituït és un espai de simulació política (fent veure que tenen respostes que no tenen) i de dissimulació social (fent veure que no tenim el dolor que tenim). Anomenem simulació al protocol. Quin és l'objectiu del protocol? La distància social en nom de la seguretat.

La distància social

El protocol sanitari ha fet de l'espai públic un vomitori, un lloc de regulació i expulsió ciutadana. El protocol indexa l'espai públic, el categoritza, discrimina, com si d'un algoritme es tractés. I és que els algoritmes de les xarxes socials també funcionen imposant una distància social, un aïllament preventiu. El 2011, Eli Pariser parlava de “filtre bombolla”, un procediment segons el qual cada usuari és aïllat en el seu propi catàleg de gustos i preferències, silenciament les veus dels altres i fent minvar la diversitat. El subjecte perfilat des de les xarxes socials és un subjecte aïllat que és analitzat a partir de tècniques de segmentació social. És un perfil en una bombolla de genotropisme digital. El 1938 el psicopatòleg Leopold Szondi va encunyar aquest terme, “genotropisme”, per suggerir que hi havia una predisposició per a l'atracció entre gent genèticament vinculada. En el cas de les xarxes podríem dir que es tractaria de l'atracció entre gent vinculada algorítmicament; però

sempre mantenint la distància social necessària perquè el desig funcioni, perquè la insatisfacció funcioni. La mètrica administra les possibilitats libidinals de l'aplicatiu i la nostra eufòria i depressió.

Quan Marc Augé parla el 1992 dels "no llocs", els defineix com a espais sense identitat, no relacionals ni històrics. Tot i que puguin generar una memòria a partir d'ells, no són llocs de memòria. Parlem dels centres comercials, els aeroports, els mitjans de transport, les estacions, les grans cadenes hoteleres, els parcs d'oci, les xarxes de cables i ferralla sense fil que poblen l'espai. Llocs de trànsit que tenen una manera de parlar-nos prescriptiva, prohibitiva o informativa. Les xarxes socials privades i centralitzades són també no llocs on la prioritat resideix, no només en la fidelitat, sinó en la circulació de la informació com a vehicle dels estats d'ànims de les megamasses d'usuaris. La distància social, la comunicació no aconclerta, mai clausurada d'una manera definitiva, és el que les fa funcionar. La distància social és una forma tranquil·la i normalitzable de control. La distància social s'imposa des del disseny: filtres bombolla, datificació i segmentació, l'scroll infinit... Tot ens porta a la destrobada, a que l'essencial romangui invisible als nostres ulls connectats.

La modulació universal

Segons l'article del filòsof Gilles Deleuze "Postscript on societies of control" del 1992, hem passat de la societat disciplinària descrita per Foucault a una societat del control. Si la societat disciplinària necessita les seves institucions administratives i penals, els cossos i la seva regimentació, a la societat del control només li cal un difús sistema d'informatització de la vida i els mètodes apropiats per gestionar aquesta informació. El mètode ha estat el de la datificació (l'extracció de dades de la vida digital connectada) i el de l'aplicació d'algoritmes d'autoaprenentatge per decidir aspectes de la nostra vida pública i privada, individual i social.

Segons Deleuze, el control s'organitza a partir de sistemes numèrics, de modulacions. L'estratègia és partir d'incentius, de reptes, concursos i sessions de grup, fomentant la rivalitat com una força motivacional que oposa els individus entre ells, dividint-los, atomitzant-los. Desapareix la massa, l'important és el codi, el *password*, els "dividus" i les masses de dades. Finalment, imagina com seria una societat biomètrica, amb collars electrònics, recurrent a una prosa especulativa, fent un exercici d'imaginació radical i a remolc d'una història de Félix Guattari on la gent viu en veïnats separats per barreres que s'activen a partir d'unes targetes electròniques que poden ser refusades o desactivades i on el sistema informàtic fa el seguiment, tracqueja cada posició de cada persona segons "els efectes de la modulació universal".

La modulació és imperceptible, opera a nivell neurològic a través del disseny de les interfícies socials. Ens aporta condicionants operatius, felicitat tecnodirigida, des de llars profilàctiques, des de *safe paths*, camins segurs, on podem estar al marge dels virus i de la miserable contingència dels altres. La

modulació maquilla a estones el confinament i la nostra vulnerabilitat.

La modulació aprèn amb nosaltres. Del 2015 al 2020 hi ha hagut una carrera en desenvolupament d'intel·ligències artificials d'autoaprenentatge que prenen decisions sobre la base de la informació analitzada i dels etiquetats, a les instruccions programades. El 2010 l'investigador Mike Ananny es va descarregar Grinder; l'Android Store li va recomanar automàticament una app anomenada "Sex Offender Search", considerant que tots els gais són uns delinqüents sexuals. El 2014 els joves homes blancs d'Amazon van començar a entrenar màquines per usar-les com a eines de selecció de futurs candidats per a l'empresa. La IA només escollia homes. També ens trobem amb softwares de reconeixement facial que no reconeixen persones negres, tal com les pel·lícules fotogràfiques i de cinema estaven balancejades per a pells blanques. Aquests només són alguns exemples de com la modulació s'impregna dels nostres prejudicis socials. El valor d'aquestes intel·ligències artificials rau, d'una banda, en el seu caràcter predictiu i, en segon lloc, en el fet de funcionar com a eines de taxonomia i descripció social que ens retorna en forma d'infoestímul, modelant-nos. A més a més, delegar aquesta capacitat de coneixement i reconeixement a les màquines relega la realitat al protocol informàtic, invisible als nostres ulls.

Com diu Shoshana Zuboff, tot procés d'automatització genera informació i aquesta informació és usada per predir els comportaments dels usuaris i alterar-los en un sentit o altre. Llavors el benefici és un producte predictiu, models de comportament per ara i per al futur. Podríem sostenir, fins i tot, que el que es comercialitza és el futur. És a dir, tot el que acumules en aquestes "fàbriques del comportament" mentre estàs despert o mentre dorms abraçat al teu rellotge biomètric és tot el que perdràs.

La importància de la veu

Totes aquestes dades optimitzen el protocol. Del 2011 al 2016 es van desenvolupar més eines d'extracció de dades, els assistents de veu intel·ligents: Siri, Alexa, Cortana, Google Assistant, Bixby... La màquina és assistencialista perquè ens ajuda sense qüestionar el seu paper, la màquina no es cansa, és eficaç, ens ordena temes d'agenda, de salut, de comunicació i actualitat. L'assistent fa de mitjà de comunicació, de despertador, de consultor... però també acaba modelant el teu horitzó d'expectatives, és un instrument de gran influència social.

L'Alexa va multiplicar notablement les vendes durant el confinament. Sense rostre ni forma humanoide, sense cap aparença visible, el que resta és la veu. A la vida, el que ens consola, qui ens cuida, és una veu en la foscor. La veu de l'artefacte intel·ligent ens fa oblidar el seu origen màquinic i el seu objectiu natural: millorar el protocol. El nostre protocol se suma al seu i es genera un perfecte context per als infoestímul i les drogues semiòtiques, per als intercanvis lingüístics, iconogràfics, per a l'scroll neuroliberal.

Altres invisibilitats

La modulació genera noves i falses essencialitats, desplaça el que ens importa, ens submergeix en microconflictes de caràcter lingüísticopolític i algorítmic, conflictes previstos pel protocol. D'aquesta manera, entre protocols sanitaris i protocols tecnològics, entre virus i bits d'informació, tot el que és invisible als ulls ha adquirit una dimensió política innegable; com ja feien prèviament la religió amb la fe o la política i els mercats amb la ideologia.

L'accés al futur no pot ser un privilegi dels archons contemporanis, de les grans firmes tecnològiques. No hi ha vida vivible sense un defora, sense un fora de camp, sense un més enllà del protocol. Els altres no són el resultat del massatge algorítmic, sinó que són el nostre fora de camp; el futur és el nostre fora de camp. Ni visible ni invisible, espectral, desconegut, indòmit, no modulable. És el que possibilita unes circumstàncies pròpies, verossímils i compartibles. Haurem de reaprendre a conèixer en el fora de camp, a la intempèrie, mentre transformem el protocol en un mapa de coordenades on el futur encara sigui negociable entre totes, on puguem crear les nostres pròpies circumstàncies i l'essencial sigui invisible, a estones, als ulls de la màquina.